

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์^๑

โดย ดร.อำพน กิตติอำพน^๒

“...บ้านเมืองของเราเป็นปีกแผ่นมั่นคงและร่มเย็นเป็นปกติสุขมาช้านาน เพราะเรามีความยึดมั่นในชาติและการร่วมแรงร่วมใจกันในการบำเพ็ญกรณียกิจต่างๆตามหน้าที่ โดยถือประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด... คนไทยทุกหมู่เหล่า จึงควรจะได้ทำความเข้าใจในหน้าที่ของตนไว้ให้กระจ่าง แล้วตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด มีความไม่ประมาทและด้วยความมีสติ รู้ตัวอยู่เสมอ...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ พระที่นั่งอภินิหารวินิจฉัย วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๓

เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร

หลักและแก่นแท้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับรัฐบาลหรือประเทศ ทั้งในการ

พัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินการไปในทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทัน

ต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ จะเห็นว่าเป้าประสงค์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีจุดเน้นที่สำคัญที่สุดคือแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งมีความหลากหลาย เช่น เมื่ออยู่บ้านภายในครอบครัว แนวทางปฏิบัติในครอบครัวก็อาจแตกต่างจากแนวทางของนักธุรกิจที่มุ่งปฏิบัติในการลงทุน หรือขยายกิจการของบริษัท ดังนั้นแนวทางปฏิบัติจึงขึ้นอยู่กับระดับที่มีความเชื่อมโยงกับระดับของการตัดสินใจ ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว แนวทางปฏิบัติภายในชุมชน แนวทางปฏิบัติในภาคธุรกิจ และแนวทางปฏิบัติของภาครัฐบาล แม้กระทั่งในภาคนิติบัญญัติที่ต้องปฏิบัติตามแนวทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง ไม่เน้นทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้อยู่ได้กับโลกาภิวัตน์

^๑ คัดลอกและเรียบเรียงจากหนังสือ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย** ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐. และปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้” โดย ดร.อำพน กิตติอำพน เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ณ ห้องออร์พิม โรงแรมสีมาธานี จ.นครราชสีมา. เพื่อเผยแพร่ในการประชุมประจำปี ๒๕๕๔ ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง “อะไร คือ เศรษฐกิจพอเพียง” วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

^๒ เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี, ประธานกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

หลักของทางสายกลางที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิต

หลักของทางสายกลางจะนำมาซึ่งหลักของความคิดที่ว่า ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งความพอเพียงและเหตุผลของความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ละครอบครัว แต่ละชุมชน แต่ละประเทศ แต่ความพอเพียงเหล่านั้นต้องเป็นความพอเพียงอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะยึดโยงกับระบบภูมิคุ้มกัน ความพอเพียงขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทุนในชุมชน หลักธรรมเนียม และหลักปฏิบัติที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ หลักการพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นถึงนักวิชาการ ซึ่งมักจะคิดว่ารู้แล้ว และข้ามขั้นตอนโดยไม่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบในการนำวิชาการมาใช้วางแผนหรือการดำเนินธุรกิจ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เมื่อเข้าใจวัตถุประสงค์ เข้าใจหลักการของความพอเพียงว่าคืออะไรแล้ว จะต้องสามารถนำมาปฏิบัติ

ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการใช้ความรู้ จริยธรรม และที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีความเพียร

จากพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง “พระมหาชนก” จะเห็นว่า โดยหลักความรู้ประการแรก ไม่ใช่แต่วิชาปุถุชนอย่างเดียว ก่อนที่พระมหาชนกจะกระโดดจากเรือลงไปในน้ำนั้น ได้ทรงคิดอย่างรอบคอบแล้วซึ่งในพระราชนิพนธ์เขียนไว้ว่า ท่านทรงนำนมกับน้ำตาลปั้นเป็นก้อน และเสวยไว้ก่อน เพราะทรงทราบว่าต้องมีพลังงานในการที่จะต้องว่ายน้ำอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และได้ใช้น้ำมันยางทากับผ้า เพื่อป้องกันพระองค์ก่อนที่จะกระโดดลงไปในน้ำ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าได้ทรงใช้หลักวิชาการแม้แต่การดูแลต้นมะม่วง ที่ทรงใช้หลักวิชาการด้านการเกษตรขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง โดยหลักการทั้ง ๙ ประการที่ใช้ในการดูแลต้นมะม่วงนั้น นับเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของวิชาการเกษตรโดยตรง เพราะฉะนั้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักเป็นเงื่อนไขในทุกสาขาวิชาชีพว่า ต้องมีความมั่นใจว่าตนเองมีหลักวิชาการที่ถูกต้องชัดเจน

แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ การนำหลักวิชาเหล่านั้นมาวิเคราะห์อย่างรอบคอบและเป็นขั้นตอน โดยจะต้องมีจริยธรรมและคุณธรรม ไม่ว่าจะอยู่ในสาขาใด ทั้งแพทย์ นักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ นักธุรกิจ ล้วนต้องมีคุณธรรมทั้งสิ้น หรือถ้ามีคุณธรรม มีหลักวิชาการแต่ไม่มีความเพียร

ก็จะไม่มีภูมิคุ้มกันในการยึดถือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสามส่วนที่พระองค์ท่านได้พระราชทานมานั้น ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นคืออะไร **เมื่อปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้าใจถึงหลักความพอประมาณ มีเหตุผล เข้าใจถึงหลักการขับเคลื่อนฯ โดยใช้หลักวิชาการ คุณธรรม และความเพียร จะช่วยให้เกิดความสมดุลและภูมิคุ้มกันที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี นั่นก็คือ ความสมดุลในทุกทั้ง ๓ ทูทที่เป็นหลักค้ำจุนประเทศของเราอยู่**

ทูททั้ง ๓ ทูท ได้แก่ **หนึ่ง ทูททางด้านเศรษฐกิจ** การทำมาหากิน รายได้ รายจ่าย **สอง คือทูททางด้านสังคม** และ**ทูทที่สาม ก็คือ ทูททางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวเรา เพราะฉะนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เมื่อปฏิบัติแล้วในทุกๆ ระดับ ทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ ประเทศก็จะมี ความมั่นคงและยั่งยืน มีความสมดุลในทุกทั้งสาม ซึ่งองค์การสหประชาชาติ นายโคฟี อันนัน ได้ยกย่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานว่า เป็นหลักการขั้นพื้นฐานของ การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ชาวตะวันตกเรียกว่า Sustainable Development

เงื่อนไขที่จะ**ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น** ต้องเริ่มตั้งแต่ความรู้ การใช้คุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียร และเป้าประสงค์สุดท้ายเมื่อปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว สังคมก็จะอยู่ดีมีสุข เมื่อสังคมอยู่ดีมีสุข โดยยึดหลักจริยธรรมเราก็จะอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน อยู่ดีมีสุขนั้น ยังอยู่ในแง่ของการกินดีอยู่ดี มีภาวะ มีบ้าน หรือปัจจัยที่พร้อมเพียงแต่อยู่เย็นเป็นสุขนั้นคือ การอยู่เย็น อยู่ร่วมกันทั้งในเชิงของจิตใจและภาวะแวดล้อมต่างๆ

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัตินั้น คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โดยนายสีปนนท์ เกตุทัตและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้รวบรวมพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและนำขึ้นกราบบังคมทูลและทรงมีพระราชนุญาตให้เผยแพร่เมื่อ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ และมีการตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ **หลักการขับเคลื่อน ๓ เรื่อง คือ** ๑) การสร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดการปฏิบัติในเศรษฐกิจพอเพียง ๒) พยายามเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ทั้งแบบเป็นทางการ ระบบการศึกษาและแบบไม่เป็นการทางการของชุมชน มีการสร้างเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงคิดเพิ่มในทางปฏิบัติ และ ๓) พยายามเผยแพร่และประสานงานกับองค์กรที่สนใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำรงอยู่และปฏิบัติของคนทุกระดับ เมื่อมองถึงโครงสร้างครัวเรือน จุดเริ่มต้นครอบครัว คือ เสาหลักพื้นฐานของสังคมและขยับเพิ่มขึ้นมาเป็นระดับชุมชน ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ประเทศไปจนถึงระดับโลกที่สำคัญคือการประพฤติตนเป็นคนดี มีเมตตา ซื่อสัตย์ สุจริตและสามัคคี

อีกประการหนึ่ง คนเราต้องเข้าใจคำว่า ภูมิสังคม ที่มาจากภูมิศาสตร์ คือ ภูมิภาคต่างๆ เหนือ ใต้ ตะวันออก ตะวันตก จะมีความแตกต่างในพื้นที่ภาษา วัฒนธรรมเศรษฐกิจ การปลูกพืช อาหาร ตลอดถึงการผลิตสินค้าต่างๆที่หลากหลายแตกต่างกันทำให้ความหมายไปถึงสังคมวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นหากการจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในแต่ละภูมิภาคจึงต้องมีการศึกษาพูดคุยถึงปัญหาให้เห็นชัดเจน เข้าใจจึงจะเข้าถึงและเข้าไป

พัฒนาได้ แต่ละภาคการแก้ปัญหา ก็จะแตกต่างกันออกไป ตามตามพื้นที่ และทุกโครงการต้องใช้ปัญญาในแต่ละ ขั้นตอนและต้องมีการศึกษาเรียนรู้และเข้าใจ ทุกภาคส่วน ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม และสุดท้ายจะย้อนกลับมาที่เรื่องของ ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี มีความเพียรและความอดทน ในการทำโครงการต่างๆ ดังนั้นการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ มีคุณธรรม ความรู้และความเพียร จะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้

เศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์^๓

เมื่อเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่พระองค์ท่านได้พระราชทาน มาเพื่อให้เราอยู่ได้กับโลกาภิวัตน์ อันดับแรก ก่อนที่จะทำ แผนพัฒนาประเทศ ต้องมีความเข้าใจก่อนว่า ความรู้ของเรา หรือสถานะของประเทศไทยนั้นอยู่ในระดับใด และจะพัฒนา ประเทศไทยไปอย่างไร จะเห็นได้ว่าการพัฒนาประเทศ ในช่วงที่ผ่านมา หลังจากปี ๒๕๔๐ ได้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ เกิดปัญหาด้านการเงิน ค่าเงินบาทพุ่งขึ้นจาก ๒๕ บาท เป็น ๔๐ บาท ถึง ๕๐ บาท เงินสำรองเงินตราระหว่างประเทศ ลดลง ธุรกิจต่างๆ ปิดตัวลง คนกลับบ้านในต่างจังหวัด เพราะไม่มีงานทำในกรุงเทพฯ แต่ก็ยังเป็นความโชคดีของ ประเทศเราในส่วนนั้น ที่พระองค์ท่านได้สร้างภูมิคุ้มกัน ก็คือ การพัฒนาชนบทในสาขาเกษตร ถ้าวันนั้นประเทศไทย

^๓ เรียบเรียงจากแนวคิดวิเคราะห์ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงของ ดร.อำพน กิตติอำพน ซึ่งเป็น ประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจในการวิเคราะห์แผนได้

ไม่มีสาขาเกษตรที่เข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นแรงงานที่ถอยกลับ ไปอยู่ในชนบทเพราะไม่มีงานจะทำ และถ้านึกถึงภาพ ในขณะนี้เราไม่มีเงินตราต่างประเทศ แล้วต้องนำเข้าข้าว จะยิ่งลำบากกว่าเมื่อปีที่เราต้องเผชิญปัญหาเรื่องของ พลังงาน เพราะฉะนั้นในความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจโลกนี้ ก่อนที่จะทำแผนฯ จะต้องมาวิเคราะห์ก่อนว่า อะไรคือปัจจัย ในการเปลี่ยนแปลงที่อยู่รอบด้านของเรา ในช่วงที่ผ่านมา ระบบเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญที่สุด ก็คือ การเปลี่ยนแปลงในด้านของระบบโครงสร้าง ด้านกลไก และด้านตลาดเงิน ซึ่งไทยเคยมีบทเรียนจากวิกฤติทาง เศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ มาแล้ว และวันนี้ทุกอย่าง ก็กลับมา อยู่ในดุลยภาพอีก เงินทุนไหลเข้าตามปกติ แต่ประเด็น ที่สำคัญก็คือว่ากลไกทางการเงิน ที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะนี้เราควรพิจารณาว่าเรามีภูมิคุ้มกันหรือไม่

ข้อแรก เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๙ เห็นได้ อย่างชัดเจนว่า ตลาดหลักทรัพย์ของไทยต้องพึ่งพาทุน ระยะสั้นเป็นหลัก ศักยภาพของเงินบาทอาจจะถูกโจมตีโดย ค่าเงินของกองทุนที่เก็งกำไรในช่วงข้ามคืนได้ เพราะฉะนั้น มาตรการที่ออกไปในขณะนั้นก็คือ การสร้างภูมิคุ้มกัน ในระดับหนึ่งของตลาดเงินและตลาดทุนของประเทศไทย

ข้อสอง หลังจากปี ๒๕๓๗ องค์การการค้าโลก (WTO) ได้กำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าต่างๆ ซึ่งเป็นข้อตกลง ที่เรียกว่ากฎของโลก (Global Rule) เพื่อสนับสนุนให้มีการค้า อย่างเสรีและการเคลื่อนย้าย ของทุนอย่างเสรีมากยิ่งขึ้น

ข้อสาม พลังงานยังเป็นปัจจัยสำคัญในการ เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของไทย อย่างสูง จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอัตราการเจริญเติบโต ทางด้านรายได้ประชาชาติ เช่น ถ้าราคาน้ำมันอยู่ที่ระดับ ๕๐-๕๕ เหรียญสหรัฐต่อบาร์เรล ประเทศเราจะมีอัตรา การขยายตัวถึงเกือบร้อยละ ๖ แต่น้ำมันเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่เมื่อนำเข้ามาแล้วจะทำให้เกิดเงินเพื่อเมื่อเกิดเงินเพื่อ ก็ต้องปรับและแก้ไขเงินเพื่อด้วยอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ค่าใช้จ่ายด้านพลังงานสูงขึ้น นั่นก็คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบกระบวนการผลิตของ ประเทศ เพราะฉะนั้น ต้องพิจารณาว่า เรามีความเข้าใจ

ในความเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจไทยต่อระบบโลกาภิวัตน์ในด้านของทุนเสรีนิยมมากขึ้นเพียงใด

นอกจากนี้ต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก โดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี ในช่วง ๒๐-๓๐ ปีที่ผ่านมา ทุกคนคงจะเข้าใจยุคที่เราเรียกว่ายุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ซึ่งเทคโนโลยีมีบทบาทต่อการพัฒนาโลกมาโดยตลอดขณะนี้ยุคไอทีกำลังมีบทบาทน้อยลง เพราะได้เข้าสู่ยุคที่เราเรียกว่ายุคโมเลกุล (Molecular) หรือนาโน-เทคโนโลยี คือการศึกษาภายในเซลล์หรืออนุต่างๆ ของโลก

ที่สำคัญที่สุดคือจากการก่อตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) เมื่อปี ๒๕๓๗ ความรู้เหล่านี้ได้มีการนำมาดำเนินการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Right) ซึ่งเริ่มมีบทบาทสำคัญมาก โดยเมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ทุกคนคงเข้าใจเรื่องเทคนิคการตัดแต่งพันธุกรรม (Genetic Modification Organism - GMO) ว่าทำไมประเทศไทยไม่เปิดรับเทคโนโลยีทางด้านนี้ ทั้งที่เป็นเรื่องที่น่าจะเป็นประโยชน์ เพราะเมื่อนำมาวิเคราะห์อย่างชัดเจนแล้วจะพบว่าจีเอ็มโอ (GMO) นั้นมีประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์คือสามารถที่จะสร้างผลผลิตต่างๆ และการถ่ายทอดทางพันธุกรรมโดยการตัดแต่งยีน (Cloning) ได้

แต่ในด้านจริยธรรม (Ethic) นั้น อธิบายได้ว่า ถ้ามีสองคน เช่น ถ้าพรุ่งนี้มีคนที่เหมือนกันเพิ่มมาอีกคนหนึ่ง สังคมไทยจะรับได้ไหม แต่ที่สำคัญที่สุดของการตัดแต่งพันธุกรรม ก็คือ การที่ไปทำลายสิทธิของเกษตรกรไทย ในทางวิทยาศาสตร์สามารถอธิบายได้ว่ามีอันตราย เป็น

การทำลายรากฐาน (Fundamental) ของการเกษตรของเรา ซึ่งเป็นระบบของการวิเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีในส่วนไหนก็ตาม

ด้านสังคม สังคมโลกกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยผู้สูงอายุเพราะว่าอัตราการเจริญเติบโตของประชากรของประเทศไทยนี้ต่ำกว่า ๑ อยู่ที่ประมาณ ๐.๗๙ ส่วนโลกมีอัตราการเจริญเติบโตของประชากรอยู่ที่ประมาณ ๑ กว่าๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงควรพิจารณาว่าสังคมของผู้สูงอายุในลักษณะของโลกาภิวัตน์จะเป็นโอกาสหรือวิกฤตของไทย

สำหรับประเทศไทยวันนี้เราได้เตรียมความพร้อมสำหรับวัยรุ่นหรือเยาวชนที่จะเข้าสู่แรงงานไว้มากน้อยเพียงใด ถ้าวัยรุ่นยังเต็นตืดซึ้งๆ อยู่ในดิสโก้เทค มีปัญหาเรื่องยาเสพติด วันที่เราเกษียณอายุไปแล้ว เราจะมีลูกหลานที่ขี้ขลาดไม่มีปัญญา นั่นคืออันตรายอย่างมากสำหรับฐานของการพัฒนาประเทศ แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณาออกไปภายนอก ยังเป็นโอกาสของประเทศไทยในการที่จะให้บริการดูแลด้วยการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี (Hospitality) เป็นสังคมที่เอื้ออาทรดูแลผู้สูงอายุด้วยวัฒนธรรมของเรา ซึ่งถือเป็นธุรกิจอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ ที่จะช่วยสร้างความมั่นคงให้กับประเทศได้ แต่ทุนทางสังคมของวัยรุ่นของไทยในการที่จะเอื้ออาทรนับว่ามีระดับที่ลดน้อยถอยลง

ในขณะที่เดียวกัน วันนี้เมื่อเราไปดูโครงสร้างของสังคมไทยจะติดกับสมัยก่อนที่ในครอบครัวหนึ่ง จะอยู่ด้วยกันพ่อแม่ลูกและหลานซึ่งไม่ใช่เรื่องที่น่าตกใจ สำหรับสังคมไทยในสมัยก่อน ที่จะมี ๓ หรือ ๔ รุ่น (Generations) อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน แต่วันนี้ครอบครัวส่วนใหญ่มีเพียง

๒ รุ่น คือพ่อแม่และลูกอยู่ในครอบครัวเดียวกันเท่านั้น จะเห็นว่าเริ่มมีการโฆษณาที่ลูกย้ายออกไปอยู่คอนโด หรือ แยกไปอยู่อีกบ้านหนึ่ง ซึ่งถือว่าทุนทางด้านสังคม ความเอื้ออาทรต่างๆ ลดลง ดังนั้นอีกไม่นานก็คงจะมีบ้านพักคนชราเพิ่มมากขึ้น แต่ว่ามองในสังคมโดยรวม นี่คือ ทุนทางสังคมที่สำคัญสำหรับวัฒนธรรมในเชิงตะวันออก ที่ประเทศไทยยังมีอยู่แต่กำลังจะลดน้อยลง เนื่องจากมีการ เคลื่อนย้ายของคนได้อย่างเสรีไม่เพียงแต่แรงงานต่างด้าว ที่เข้ามาในประเทศไทยเป็นล้านคนทั้งเข้ามาโดยเสรี ส่วนหนึ่งและบางส่วนที่เราสามารถควบคุมได้ การเคลื่อนย้าย โดยบริษัทข้ามชาติหรือการทำธุรกิจข้ามชาติรวม ทั้งการที่ เรายอมรับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ผ่านมา

เรื่องสุดท้ายของโลกาภิวัตน์ก็คือเรื่องของทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งรวมถึงเรื่องของแผ่นดินไหว และสึนามิที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ได้คาดคิดด้วย

ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยแล้งในปี ๒๕๔๘ และ เผชิญกับอุทกภัยในปี ๒๕๔๙ และปี ๒๕๕๔ ต้องเสีย งบประมาณไปเป็นหมื่นๆ ล้าน ในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ ยังมีปัญหาจากแผ่นดินไหวอีกด้วย ที่น่าตกใจก็คือใน การประชุมของนักเศรษฐศาสตร์ที่เมืองดาวอส ประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๐ ไม่มีการหารือ ในเรื่องตลาดเงิน ตลาดทุน แต่กลับมีวาระที่สำคัญกว่า คือ เรื่องโลกร้อน (Global Warming) และเรื่องปฏิกิริยา เรือนกระจก (Greenhouse Gas Effect) ซึ่งเป็นเรื่องที่มี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน และต่อประเทศชาติ

การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และ การเปลี่ยนแปลงของสภาพครอบครัว สังคม มีส่วนทำให้ ภูมิคุ้มกันชาติหายไป การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในสังคม ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จะต้องสร้างจิตสำนึก ปลูกฝัง ค่านิยมให้คนในสังคม ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต และการบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม ความรู้ ความเพียร และการมีภูมิคุ้มกัน จึงจะทำให้สังคม

อยู่เย็นเป็นสุขได้ อย่างไรก็ตามสังคมไทยยังมีความเข้าใจ ของเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ยังน้อยอยู่

บทบาทมูลนิธิเชื่อมโยงเครือข่าย

ในปี ๒๕๕๐ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดตั้งสถาบันวิจัย และพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (มพพ.) เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๒ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ เป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางและมีอิสระ ทำหน้าที่เป็น แกนกลางในการเชื่อมโยงภาคีพัฒนา ทั้งภาคประชาชน องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐ ในการดำเนินการทางด้านการวิจัย การสนับสนุนกระบวนการ ในการสร้างองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในแนวทางของการปฏิบัติตามหลักการของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

มูลนิธิฯ มีหน้าที่สร้างเครือข่าย ศึกษาและวิจัย สร้างความเข้าใจ และพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจาก วิทยาการสมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นของการนำปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติทั้งในรูปแบบของการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยร่วมกับสถาบันการศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสร้างเวทีของ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษาวิจัย ทั้งในประเทศ และเวทีนานาชาติ ประสานงานและเป็นองค์กรกลาง ในการเชื่อมโยงภาคพัฒนาเพื่อให้มีเวทีในการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และรูปแบบของความสำเร็จของการพัฒนา ทั้งในมิติเศรษฐกิจและสังคม การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถ เข้าถึงแนวทางในการปฏิบัติของการพัฒนาตามแนวทาง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งทำการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการพัฒนา และให้ การสนับสนุนภาคประชาชน ภาคเอกชน และเสนอแนะ

แนวทางในการดำเนินการโครงการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งต้องเผยแพร่และจัดทำกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้มีการขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างการพัฒนาอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

ตัวอย่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวทางในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความสมดุลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อพิจารณาใน ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ พื้นที่ ประชากร และรายได้ (GDP) พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ ๑๐๕.๕ ล้านไร่ ประมาณ ๑ ใน ๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีประชากร ๒๒.๗ ล้านคน ประมาณ ๑ ใน ๓ ของประชากรทั้งประเทศ สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งในด้านแหล่งน้ำ การศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งพัฒนาจากท้องถิ่น ประมาณ ๑ ใน ๓ ของงบประมาณทั้งประเทศ แม้ว่าผลผลิตรวมภาคเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นสัดส่วนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับผลผลิตทั้งประเทศ แต่ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศทุกรายสินค้า ทั้งข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รายได้เฉลี่ยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำกว่าภาคอื่นๆ โดยมีรายได้เพียง ๑.๐๔ ล้านล้านบาท ประมาณ ๑ ใน ๑๐ ของรายได้ที่เกิดจากผลผลิตทั้งประเทศ จะเห็นได้ว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับผลตอบแทน

เพียง ๑ ใน ๑๐ ของรายได้ที่ได้สร้างผลผลิต ๑ ใน ๓ ของประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่สมดุล

การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของสภาพครอบครัว สังคม มีส่วนทำให้ภูมิคุ้มกันขาดหายไป ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของการเพาะปลูกของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำการเพาะปลูก / ทำการปลูกข้าว ขาดแรงงาน การลงแขก เกี่ยวข้าวหายไป ขณะที่ความต้องการมีไม่จำกัด โดยเฉพาะความต้องการใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูกแทนการใช้แรงงานมีมากขึ้น และทรัพยากรมีจำกัด

การเปลี่ยนแปลงของสภาพครอบครัว และสังคม โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนไป จะมีแต่เด็กและผู้สูงอายุ พ่อแม่อพยพไปหางานทำในพื้นที่อื่น ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นหน้าที่ของปู่ ย่า ตา ยาย มีความเป็น

สังคมเมืองมากขึ้น มีการแข่งขันมากขึ้น ความเอื้ออาทรหายไป สังคมแห่งการแบ่งปันหายไป กลายเป็นสังคมที่มีแต่การแข่งขัน นอกจากนี้ ค่านิยม และจิตสำนึกเปลี่ยนไป เป็นพวกวัตถุนิยม การประหยัลดอดออมลดน้อยลง

การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในสังคมให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จะต้องสร้างจิตสำนึก ปลูกฝังค่านิยมให้คนในสังคม ครอบครัว ชุมชน และประเทศยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต และการบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม ความรู้ ความเพียร และการมีภูมิคุ้มกัน จึงจะทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขได้ การสร้างภูมิคุ้มกันต้องเริ่มที่ครอบครัวและชุมชน

เอกสารอ้างอิง

อำพน กิตติอำพน, ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้”, เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ณ ห้องอรพิม โรงแรมสีมาธานี จ.นครราชสีมา.

อำพน กิตติอำพน, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

